

فصل پنجم: سوغات و خدایات گردشگری نیشابور

۱-۵- فیروزه کوهر حجابان پسند

شاید بیش از هر صفت یا شهرتی، شهر فیروزه معرف نیشابور در داخل و خارج از ایران بوده است. از تاریخ دقیق کشف و استخراج این سنگ گرانبها اطلاع جامعی در دست نیست. از سابقه چند هزار ساله استخراج فیروزه در نیشابور مطالبی در منابع مختلف نقل می شود. وجود قطعاتی از فیروزه همراه با اسکلت پنج هزار ساله که در محوطه های باستان شناسی نیشابور کشف شده نیز بر تاریخ کهن استفاده از فیروزه صحنه گذارده است. در آثاری چون: جهان نامه (محمد بن بکران خراسانی ۶۰۵ ق)، عرایس الجواهر و نفایس الطایب (ابوالقاسم عبدالله کاشی ۷۰۰ ق)، تنسوخ نامه ایلمخانی (خواجه نصر الدین طوسی) و علاوه بر این در آثار برخی سیاحان داخلی و خارجی عهد صفویه نظیر ژان باپتیست تاورنیه (جواهرساز فرانسوی ۱۰۴۶ ق)، فریزر (۱۲۳۸)، آرثور کانالی (۱۲۴۶)، ژنرال فریه، کرزن، صنع الدوله و... مطالبی درباره نحوه استخراج فیروزه و مرغوبیت آن در نیشابور آمده است. امروزه نیز معدن شناسان اروپایی بهترین فیروزه دنیا را فیروزه نیشابور می دانند. فیروزه در گروه کانی های غیر سیلیکاتی و از جمله فسفات ها و با فرمول شیمیایی $CuAl_6(PO_4)_4(OH)_8 \cdot 2H_2O$ است. این سنگ معمولاً در کنار سنگ چخماق و به صورت رگه های بسیار باریک در لایه لای سنگ های آذرین و آتشفشانی شکل می گیرد و حاوی عناصری نظیر: مس، آلومینیوم، فسفات، هیدرواکسید و آب بوده که بسته به نوع و درصد این ترکیبات و محل تشکیل آنها، رنگ فیروزه دارای طیف وسیعی از رنگ آبی کمرنگ، پررنگ، سبز روشن تا سبز تیره می باشد. بهترین و گرانبه ترین نوع فیروزه آبی سیر و عجمی نام دارد.

۱۵۰
22

تقسیم بندی فیروزه از نظر مرغوبیت شامل:
The classification of turquoise according to its quality is as follows:

عربی؛ با لایه های نازک

Arabic; thin layers,

شجری؛ ناخالص و به شکل شاخ و برگ

Shajari (like a tree); impurities and some ores, and

عجمی؛ خالص، درشت و آبی سیر

Ajami; round, big, pure and dark blue,

توفال؛ دارای ناخالصی و لایه ای

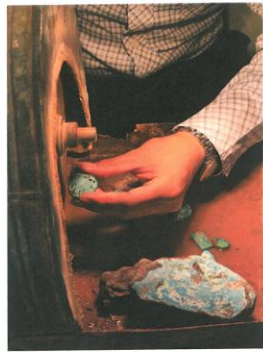
Tufal; impurities and some layers,

فیروزه شکوفه؛ چال یا نرم

Shokufeh (blossom); which is soft in material.

فیروزه را در اروپا تورکواز Turquois می نامند یعنی جواهری که منسوب به ترکیه است. این وجه تسمیه از آن جهت بوده که در گذشته فیروزه از راه ترکیه به اروپا می رفته و آنها گمان می کردند معادن آن در ترکیه است و شاید برخی از انواع آن از ترکستان شرقی استخراج و به اروپا تجارت می شده است.

فیروزه در اثر چربی تغییر رنگ می دهد در مقابل رطوبت یا خشکی به سبزی می گراید. البته در کتب کانی شناسی علت سبزی فیروزه را داشتن مقادیر آهن و علت آبی بودن آن را داشتن مس ذکر نموده اند. اشکال مختلف آن را می توان بیضی، قلبی، انگشتی و برجسته نامید و برای مراقبت از فیروزه آن را در میان خاک اره یا ماسه مرطوب نگهداری می کنند.

در گذشته فیروزه را با انفجار صخره ها یا سنتی با خیساندن سنگ ها استخراج می کردند؛ به این ترتیب که قلوه سنگ جدا شده از کوه را در حوضچه پر از آب قرار می دادند و پس از خیس و سست شدن، آنها را سایش داده، فیروزه را جدا می کردند. اما امروزه با استفاده از یک چرخ برقی، قطعات سنگ معدن را سایش داده و فیروزه را به سهولت و افت کم از آن جدا می سازند. از فیروزه بیشتر به عنوان نگین و ترصیع انگشت، گردن بند، دست بند و ظروف نقره استفاده می کنند و اکنون مراکز مهم فیروزه تراشی نیشابور در مجموعه کاروان سرای شاه عباسی، مرکز شهر و آرامگاه های خیام و عطار دایر است. هنرمندانی در مشهد و اصفهان نیز به تراش و استفاده از فیروزه در جواهر سازی اشتغال دارند.

معادن فیروزه نیشابور نیز در ۵۵ کیلومتری شمال غربی شهر در دامنه های غربی ارتفاعات بینالود و در ۴ کیلومتری دو روستای معدن سفلی و علیا، از دهستان فیروزه، بخش تحت جلگه واقع شده است.

۲-۵- ریواس سوغات بی بدیل

کل ریواس در پایان فصل رویش
(بدون پرورش)

Due to the growth of rhubarb all around Bionalood foot (Neyshabour) on the one hand and the activities and experience of the villagers in growing this plant, on the other hand, planting, producing, reproducing, and exporting this product from Neyshabour has obtained a great significance.

ریواس نامی برای گونه های مختلف گیاهان جنس Rheum بوده و منشأ آن آسیای شرقی است. به وجود ریواس در ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح در کتب گیاهی چینی اشاره شده است و به صورت وحشی در مناطق کوهستانی و سرد نیمکره شمالی نظیر فلات تبت، ارتفاعات البرز ایران، ارتفاعات اروپا و... می روید. ریواس در ایران و نیشابور از زمان های بسیار دور شناخته شده و به طور نمونه در بندهش یکی از متون کهن ایرانی به این گیاه با دید اساطیری اشاراتی شده و در کتب برخی سیاحان ایرانی و خارجی نیز از طعم و طراوت ریواس نیشابور توصیف ها شده است.

ریواس دارای ساقه های سفید، آبدار و ترش و مطبوع به ارتفاع ۸۰ سانتیمتر است که در سر ساقه های آن برگ بزرگ و پهنی شبیه پنجه مرغابی وجود دارد و تنها قسمت ساقه آن خوردنی است. از دیرباز درباره خواص دارویی ریواس مطالبی بیان شده، لیکن امروزه اثرات ضد ویروسی عصاره آن، خاصیت ضد انگلی گل آن، کاربرد ریشه و بذر آن در صنایع رنگرزی و تأثیر ریواس در پایین آوردن میزان کلسترول و فشارخون و نیز وجود املاح معدنی، پتاسیم، فیبرهای غذایی، ویتامین ث و... مورد توجه می باشد.

در ارتفاعات بینالود این گیاه به صورت خودرو می روید و اغلب ساکنین روستاهای کوهپایه ای نیشابور در پرورش ریواس تبخیر خاصی یافته اند. پیش از آغاز فصل بهار که ریواس تازه سر از خاک درمی آورد باید به منظور ممانعت از رسیدن نور به گیاه پای آن را سنگ چین نموده و یا با خاک آن را پوشاند تا دم برگ برای رسیدن به نور، طویل و رشد نماید. اوایل اردیبهشت تا اواخر این ماه برداشت ریواس از کوهپایه ها آغاز شده و علاوه بر مصرف آن به صورت میوه، ترشی و ماده افزودنی در غذاها با تبدیل و فرآوری آن به صورت نوشابه یا شربت، سوغات نیشابور برای گردشگران و حتی دیگر نقاط کشور و کشورهای خارجی (خلیج فارس) محسوب می گردد.

2-2- Accommodations Centers in and out of Neyshabour

رستوران اعیانی
نیشابور- فیضان ۱۵ فرداد (دارایی) - بین ۱۷ و ۱۹ فرداد
تلفن: ۰۵۵۱ - ۲۲۴۱۳۰۰ - ۲۲۴۱۴۰۰

Ayani Restaurant
Between 17 and 19 Daraee st., Neyshabour
Tel: 0098551 - 22414000 - 22413000

رستوران تخت طاووس
نیشابور- کیلومتر ۲۰ محله ارتباطی نیشابور به تهران در غرب شهر
تلفن: ۰۵۵۱ - ۳۳۱۵۲۲۴ - ۰۹۱۵۱۱۵۶۰۴۶

Takhte Tavoos Restaurant
Neyshabour- Tehran Road, 20 km West of Town
Tel: 0098551 - 3315224-5 - 09151156046

رستوران آبشار
نیشابور- کیلومتر ۱۵ محله ارتباطی نیشابور به مشهد در شرق شهر
تلفن: ۰۵۵۱ - ۳۳۳۳۹۸۸ - ۳۳۳۳۳۱۴

Abshar Restaurant
Neyshabour- Mashhad Road, 15 km East of Town
Tel: 0098552 - 3323214 - 2223988

رستوران فیروزه
نیشابور- کیلومتر ۳۰ محله ارتباطی نیشابور به مشهد در شرق شهر
تلفن: ۰۵۵۱ - ۳۳۳۳۳۳۶ - ۰۹۱۵۳۵۲۳۲۰۳

Firuze Restaurant
Neyshabour- Mashhad Road, 30 km East of Town
Tel: 0098552 - 3323326 - 09153523202

۳-۵- خدمات گردشگری نیشابور (خدمات رفاهی و اقامتی)

هتل ارم
نیشابور- فیضان امام خمینی- ابتدای فیضان ارگ شمالی (اسدآباد شمالی)
تلفن: ۰۵۵۱ - ۲۲۴۰۰۵۲ - ۲۲۲۲۰۸۲

Eram Hotel, a Recreational Center
Imam Khomeini 15, Imam st., Neyshabour
Tel: 0098551 - 2222082 - 2240052

مهمانسرای جهانگردی نیشابور
نیشابور- فیضان امام خمینی- ابتدای فیضان شریعتی (باغ ملی)
تلفن: ۰۵۵۱ - ۳۳۳۳۳۳۶ - ۳۳۳۳۳۳۵

Neyshabour Tourism Inn, a Recreational Center
Next to the National Park, Imam st., Neyshabour
Tel: 0098551 - 3333445 - 3333476

هتل - رستوران کمال الملک
نیشابور- میدان فیض - ابتدای فیضان مدرس (علی اف) - سمت چپ
تلفن: ۰۵۵۱ - ۲۲۴۴۲۷۷ - ۲۲۱۸۶۳۰

Kamalalmolk Hotel- Restaurant, a Recreational Center
Modarres st., Imam st., Neyshabour
Tel: 0098551 - 2244277 - 2218630

رستوران کلبه خیام
نیشابور- روبروی آرامگاه فیض - کیلومتر ۴ در جنوب شرقی شهر
تلفن: ۰۵۵۱ - ۲۲۴۶۶۰۰ - ۲۲۲۲۶۰۰

Khayyam Restaurant
Opposite Khayyam's Tomb, Neyshabour
Tel: 0098551 - 2246600 - 2222600

Chapter 2: Tourism Services & The souvenir Of Neyshabour

1-2-Handicrafts Centers in Neyshabour

مراکز ارائه صنایع دستی

بازار سرپوشیده نیشابور و بازار مقابل (کوچه طلا فروشان)
نیشابور- خیابان امام خمینی- بعد از چهار راه انقلاب (مرکز شهر)

**The Roofed Bazaar and the Opposite
Downtown Section, Imam st., Neyshabour**

کاروانسرای شاه عباسی نیشابور
نیشابور- خیابان امام خمینی- میدان فایه (مرکز شهر)

**Shah Abbasi Karvansary
Khayyam Square, Imam st., Neyshabour**

مجموعه باغ های خيام و عطار نیشابوری
نیشابور- آرامگاه فایه و عطار - ۴ کیلومتر ۴۰۰ جنوب شرقی شهر

**Khayyam and Attar Gardens
Khayyam and Attar Tombs, 4 km South east of Town**

خیابان امام خمینی، ابتدای خیابان های ارگ (شمالی و جنوبی)
واقع در مرکز شهر نیشابور

**Handicrafts Center
North and South Arg st., Imam st., Neyshabour**